

Aldona Maria Piwko

Znaczenie mody w religii i kulturze islamu

Nurt SVD 46/2 (132), 61-79

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Znaczenie mody w religii i kulturze islamu

Aldona Maria Piwko

Absolwentka Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, doktor teologii w specjalizacji religioznawstwa. Adiunkt WT UKSW, wykładowca Wyższej Szkoły Teologiczno-Humanistycznej w Podkowie Leśnej, promotor prac dyplomowych, członek Rady Wspólnej Katolików i Muzułmanów. Specjalistka w zakresie islamu, kultury i sztuki muzułmańskiej, a także religii niechrześcijańskich.

Wprowadzenie

Przynależność do określonej grupy społecznej lub kulturowej może być określana na wiele sposobów. Osoby identyfikujące się z daną społecznością, zazwyczaj dążą do uzyskania możliwie największej ilości podobieństw, wyrażonych w zachowaniu, stylu i ubiorze. Często właśnie ubiór staje się zewnętrznym znakiem, sygnalizującym obserwatorowi, jaki krąg kulturowy, subkulturowy lub religijny reprezentuje dana osoba. Znane przysłowie uczy: „nie szata zdobi człowieka”, jednak owa szata wiele sygnalizuje o osobie ubranej w konkretny sposób, stanowiąc formę komunikacji międzyludzkiej. W niniejszym artykule zostanie podjęta próba analizy znaczenia mody w życiu religijnym człowieka na przykładzie islamu. Zastanowimy się nad tym, czy istnieje pojęcie „mody religijnej” oraz jak bardzo moda wpływa na życie społeczeństwa, wyznającego określone zasady moralne i doktrynalne.

Słowo „moda” pochodzi od łacińskiego *modus*, czyli miara i odnosi się do przyjętego w danym okresie lub kraju stylu ubioru, aczkolwiek dotyczyć może również innych dziedzin życia społecznego. W tym drugim przypadku określa ona sposób zachowania albo stan posiadania; modnym może być bywanie w operze, bez potrzeby przeżywania głębszych wrażeń artystycznych, lub poprzez posiadanie określonej marki samochodu. Jednak najczęstszym znaczeniem słowa „moda” jest naśladowanie innych w sposobie ubierania, tak też będzie ona definiowana w niniejszym opracowaniu.

Moda w ubiorze ma kilka określonych celów. Do najbardziej fundamentalnych należy pięć: praktyczny, etyczny, ozdobny, seksualny i reprezentacyjny. Podstawowym zadaniem ubioru jest oczywiście jego wymiar praktyczny, bowiem zapewnia on osłonę przed zimnem oraz ochronę przy pracy. Drugim jest cel etyczny, nazywany również obyczajowym, strzegący intymności własnej i innych osób, a zarazem dbający o nieprovokowanie i niedopuszczanie do zgorzenia. Powyższe cele stanowią o najbardziej pierwotnej funkcji ubrania w życiu człowieka. Wraz z rozwojem cywilizacyjnym ludzkości pojawiły się kolejne, będące dążeniem do zewnętrznego uatrakcyjnienia człowieka. Ubranie stanowi także ozdobę człowieka, często podnosząc jego godność. Ciało, będące uświęconą Bożym tchnieniem materią, domaga się szacunku również poprzez odpowiednie okrycie. Za pierwszego kreatora mody należy uznać Boga, który: „sporządził dla mężczyzny i dla jego żony odzienie ze skór i przyodział ich” (Rdz 3,21). Tu należy upatrywać początku konieczności okrywania ciała, o czym nie zawsze jednak pamiętamy. Moda posiada w sobie również cel seksualny, a odpowiednio dobrany strój ma za zadanie zwracać uwagę potencjalnego partnera seksualnego. Należy przy tym pamiętać, że zbytne epatowanie seksualnością w nieskromnym doborze ubioru może powodować wykroczenia przeciwko nietykalności i godności człowieka. Cel reprezentacyjny wreszcie, informuje otoczenie o poglądach danego człowieka, wyznawanej ideologii i światopoglądzie.

1. Ubiór w tradycji muzułmańskiej

Moda w kulturze świata islamu jest syntezą szariatu i regionalnych zwyczajów. Podstawowymi warunkami dotyczącymi zewnętrznego wyglądu muzułmanów są skromność oraz schludność, przykazana przez Mahometa: „Uporządkuj swoje włosy i brode! (...) Czyż tak nie jest lepiej, niż gdy ktoś z was przebywa [w meczecie] ze zmierzwiionymi włosami niczym szatan?”¹.

Strój w kulturze muzułmańskiej odzwierciedla różnice między kobietami i mężczyznami. Ubranie ma charakteryzować płeć oraz uwypuklać różnice między nimi. Dlatego istnieje zakaz upodabniania strojów męskich do kobiecych i odwrotnie. Mahomet rozróżnienie to podkreślił słowami: „Nie jest z nas ta, która upodabnia się do mężczyzny, ani ten, który upodabnia się do kobiety”². Dopuszczalne są jednak wyjątki w stosowaniu niektórych elementów garderoby przez

¹ M. Dziekan, *Dzieje kultury arabskiej*, Warszawa 2008, s. 433.

² H. Abu-Rub, B. Zabża, *Status kobiety w islamie*, Wrocław 2002, s. 163.

obie grupy społeczne. Wyjątek stanowią szarawary, czyli spodnie, które swoją nazwę wywodzą od perskiego słowa *szakwar*. Charakteryzują się luźnym krojem: są długi, szerokie i bufiaste, dzięki czemu mogą być noszone przez kobiety oraz mężczyźn. Stanowią element tradycyjnego stroju obu płci na Bałkanach i w Oriencie³.

Islam, jak chyba żadna inna tradycja religijna, wprowadził restrykcyjne zasady dotyczące sposobu ubierania się zarówno kobiet, jak i mężczyźn. Są one zakorzenione w pewnej zasadzie, którą po europejsku nazwalibyśmy cnotą (*virtus*), a w języku arabskim określa się słowem *haja*, oznaczającym skromność, wstyd, a także szacunek. Haja w islamie jest również wyznacznikiem właściwego zachowywania się i postępowania według zasad Allaha. Zgodnie z tradycją muzułmańską Mahomet miał zachęcać do zachowywania haja swoich współwyznawców, mówiąc: „(...) haja jest częścią wiary”. Ogół zasad obowiązujących w stylu ubierania się określany jest terminem *hidżab*, który w języku arabskim oznacza kurtynę, zasłonę. Jednak obecnie znacznie częściej określenie to używane jest w odniesieniu do tradycyjnej chustki noszonej przez muzułmańskie kobiety na głowie, której zadaniem jest szczelne zakrycie włosów. Tradycja muzułmańska uczy, że włosy stanowią połowę piękna kobiety, dlatego też muszą być zakryte przed postronnymi mężczyźnami. Podziwianie kobiecych włosów zarezerwowane jest dla męża oraz spokrewnionych z nią mężczyźn⁴.

Oprócz przestrzegania haja i zasad hidżabu w islamie funkcjonuje również termin *al-aurah* określający części ciała, których nie wolno pokazywać obcym. W przypadku kobiet *al-aurah* oznacza całe ciało (w niektórych krajach oprócz twarzy i rąk), natomiast w odniesieniu do mężczyźn *al-aurah* stanowi obszar od pasa (pępka) w dół. Ponadto męska *al-aurah* podzielona została na dwie kategorie: mocną i łagodną. Mocna obejmuje intymne części ciała oraz pośladki, natomiast łagodna inne obszary między pępkiem a kolanami⁵.

Zasłanianie obszarów *al-aurahy* ochrania skromność oraz godność tych wszystkich osób, które ją stosują. Istnieje kilka rodzajów *al-aurahy*, a dokładność osłaniania obszarów zależy od relacji, jakie łączą muzułmanina lub muzułmankę z otaczającym społeczeństwem. Religia nakazuje zakrywanie *al-aurahy*, bowiem wówczas dopełniani

³ Por. W. Kopaliński, *Słownik mitów i tradycji kultury*, t. III, Warszawa 2007, s. 262.

⁴ Por. *Klinika Handsome Men, Kobięce włosy a religia*, www.banzaj.pl/Kobięce-wlosy-a-religia-2383.html [dostęp: 20.07.2010].

⁵ Por. Systems of Islam, *Zasady ubioru mężczyźni i kobiety w islamie. Al-aurah* www.eioba.pl/a2728/zasady_ubioru_mezczyzny_i_kobiety_w_islamie [dostęp: 26.05.2009].

jest warunek wstydlivości, o którym Mahomet pouczał następująco: „Wstydlivość i wiara są ze sobą połączone i jeśli jedno z nich zanika, to drugie także zanika”⁶.

2. Zasada hidżabu

Analizując kwestię ubioru w tradycji islamu, trzeba pamiętać o moralności muzułmańskiej. Każdy wierny wyznawca Allaha, bez względu na płeć, pragnie kierować się w swoim życiu jego nakazami. Fundament wszelkich nauk stanowi oczywiście Koran, ale wskazówki jak dobrze żyć, muzułmanie znajdują również w tradycji, tzw. Sunnie Mahometa. Głównymi tekstami, które często interpretuje się jako nakaz, są następujące nauki koraniczne:

„Powiedz wierzącym: niech spuszczaą skromnie spojrzenia i niech zachowują czystość. To dla nich będzie przyzwoitsze (...). Powiedz wierzącym kobietom, żeby spuszczały skromnie swoje spojrzenia i strzegły swojej czystości; i żeby pokazywały jedynie te ozdoby, które są widoczne na zewnątrz; i żeby narzucały zasłony na piersi, i pokazywały swoje ozdoby jedynie swoim mężom lub ojcom...” (S. 30-31)⁷.

„O proroku! Powiedz swoim żonom i swoim córkom, i kobietom wierzących, aby się szczelnie zakrywały swoimi okryciami. To jest najodpowiedniejszy sposób, aby były poznawane, a nie były obrażane” (S. 33,59).

Żaden z powyższych tekstów nie nakazuje zakrywania twarzy. Zaś wyznacznikiem kierunku mody wszystkich wierzących w Allaha winna być skromność w ubiorze. Ponadto tradycja uczy, że kobieta ubrana w sposób jakby była naga, pójdzie do piekła⁸.

Powszechny dziś wśród ortodoksyjnych muzułmanek obowiązek zakrywania twarzy przed niespokrewnionymi mężczyznami, prawdopodobnie wywodzi się z czasów przedmuzułmańskich. W starożytnej Persji oraz Asyrii i Babilonii znany był zwyczaj zakrywania twarzy przez wolne kobiety, natomiast niewolnice nie posiadały takiego prawa. Obyczaj zakrywania twarzy przez muzułmanki został wprowadzony przez kalifów dynastii Abbasydów w VIII wieku. Jednakże stosowały go tylko kobiety z wyższych warstw społecznych. Kobiety

⁶ H. Abu-Rub, B. Zabża, *Status kobiety...*, dz. cyt., s. 152.

⁷ Wszystkie cytaty koraniczne pochodzą z wydania: *Koran*, z języka arabskiego przełożył i komentarzem opatrzył Józef Bielawski, Warszawa 2007.

⁸ Por. H. Abu-Rub, B. Zabża, *Status kobiety...*, dz. cyt., s. 162.

z niższych warstw, pracujące na roli, nie przestrzegały tego zwyczaju, ponieważ strój przeszkadzałby w pracy fizycznej. Taka sytuacja przetrwała do dziś wśród nomadów i Beduinów⁹.

Obecnie kobiety muzułmańskie stosują dwa rodzaje zasłon na twarz. W zależności od obowiązujących zwyczajów na danym terenie, są to: *kwef* oraz *nikab*. Kwef jest popularnym określeniem zasłony na twarz, noszonej przez muzułmanki¹⁰. Natomiast *nikab* w tradycji muzułmańskiej jest rodzajem nakrycia głowy, połączony z zasłoną na twarz. Istnieją dwie formy *nikabu*: połowiczny i całkowity. *Nikab* połowiczny, błędnie nazywany *hidżabem*, składa się z chusty okrywającej głowę oraz włosy, pozostawiając jednak twarz, oczy i czoło niezasłonięte. Natomiast *nikab* całkowity dokładnie zakrywa głowę i twarz. Widzenie otoczenia umożliwia jedynie wąski otwór na oczy.

Uzasadnieniem noszenia zasłony była ochrona kobiet przed niemoralnym i nieodpowiednim zachowaniem mężczyzn, wynikającym z zachowań seksualnych i naturalnej pożądlivości mężczyzny. Zasłona miała na celu ukryć atrakcyjność fizyczną i seksualną kobiety. Potwierdzeniem takiego zastosowania owej zasłony są słowa Koranu: „A kobiety starsze, które się już nie spodziewają małżeństwa, nie będą miały grzechu, jeśli zdejmą swoje szaty, jednakże w taki sposób, aby nie ukazywać swoich ozdób” (S. 24,60). Fragment ten jest wymownym potwierdzeniem szczególnej ochrony godności i czci młodej kobiety. Wyraźnie podkreślone w nim zostało, że kobiety dojrzałe, często wdowy nie mają obowiązku rygorystycznego przestrzegania tego zalecenia. W tym miejscu warto podkreślić wybitną pozycję kobiety – matki, często również nestorki w rodzinie muzułmańskiej, której należy się szacunek ze względu na wiek i doświadczenie życiowe. Co prawda, rodzinę muzułmańską wobec społeczeństwa i prawa reprezentuje mężczyzna, jednak to najstarsza kobieta rządzi domem, ciesząc się przy tym szczególnym autorytetem własnej rodziny, jak również dalszego otoczenia.

3. Charakterystyczne elementy ubioru muzułmanki

Koran uczy, że to Bóg troszczy się o odzienie dla człowieka: „O synowie Adama! My zesłaliśmy wam ubranie, aby zakrywało waszą nagość (...)” (S. 7,26). Strój może wskazywać status materialny człowieka, ale jednocześnie – co podkreślał Mahomet – trzeba unikać po-

⁹ Por. A. Nalborczyk, *Czy istnieje strój kobiety muzułmańskiej?*, [w:] J. Jurewicz, J. Rogala (red.), *Szata oddaje ludzkie obyczaje, czyli o strojach ludów Azji i Afryki*, Warszawa 2008, s. 64.

¹⁰ Por. W. Kopaliński, *Słownik mitów ...*, dz. cyt., t. II, s. 141.

kusy chwalenia się i obnoszenia się ze swoim dostatkim: „Ktokolwiek założy ubiór dla sławy w tym życiu, temu Allah założy ubiór poniżenia w dniu sądu ostatecznego (...)”¹¹. Na tej podstawie zwolennicy zachowania tradycyjnego stroju muzułmanki tłumaczą uniwersalny charakter *abai*. Staje się ona gwarancją równego traktowania wszystkich kobiet: zamożnych i biednych, młodych i starszych, chudych i tęższych.

Wspomniane zostało, że ubiór jest pierwszym elementem informującym o przynależności do danej grupy społecznej lub kulturowej. Mahomet wielokrotnie przypominał swoim słuchaczom o konieczności zachowania odrębności w postępowaniu i osobowości wiernych Allaha. Jednym z warunków utrzymania owej odrębności był nakaz nieupodabniania się w ubiorze do niewiernych. Być może dlatego do dziś są wśród ortodoksyjnych grup muzułmańskich strażnicy tradycyjnego stroju, zwłaszcza w odniesieniu do kobiet. Wierzchnie okrycia damskie mają różne nazwy, w zależności od kraju lub regionu, w którym są używane. Często jedno ubranie posiada kilka synonimów. W Egipcie będzie to *milaja*, w Iraku *abajaja*, w Arabii Saudyjskiej *dżilbab*, w Turcji *czarczaf*, a w Afganistanie *burka*, a w Iranie *czador*¹². Wszystkie jednak mają spełniać tę samą funkcję: zakrywać kobietę mniej lub bardziej dokładnie i nie podkreślać atutów jej urody.

W dalszej części artykułu omówione zostaną podstawowe oraz najbardziej rozpowszechnione typy strojów muzułmańskich, z uwzględnieniem krajów, w których się rozpowszechniły.

3.1. Burka

Burka jest rodzajem nakrycia głowy, które pobożne muzułmanki noszą dodatkowo oprócz chustki. Ma ona zastosowanie przede wszystkim wśród grup społecznych, praktykujących *purdah* – obyczaj polegający na uniemożliwieniu publicznej obserwacji kobiety. Podstawową formą *purdah* jest noszenie odpowiedniego stroju, zakrywającego postać od czubka głowy po same stopy. Zwyczaj ten wywodzi się ze starożytnej Persji, a wraz z podbojami arabskimi rozpowszechnił się przede wszystkim na Bliskim Wschodzie. Obecnie tradycja ta pielęgnowana jest w sposób przesadny przede wszystkim wśród pewnych grup muzułmanów.

Uzasadnieniem takiej praktyki jest dążenie do postrzegania kobiety przez jej wewnętrzne cechy, takie jak intelekt, osobowość i wiarę, a nie po przez jej wygląd zewnętrzny. Natomiast przeciwnicy uznają tę praktykę za izolację kobiet w życiu społecznym oraz sprowadzenia jej roli do przedmiotu.

¹¹ H. Abu-Rub, B. Zabża, *Status kobiety...*, dz. cyt., s. 161-162.

¹² Por. A. Nalborczyk, *Czy istnieje strój...*, dz. cyt., s. 65.

Burka została ponownie odkryta dla cywilizacji zachodniej wraz z obaleniem rządów Talibów w Afganistanie w 2001 roku. Od tego momentu stanowi, jak się wydaje, najbardziej kontrowersyjny element odzieży muzułmańskiej. Wówczas świat dowiedział się o tragicznej sytuacji afgańskich kobiet, żyjących za zasłoną. Burka pełna, zwana także burką afgańską, charakteryzuje się tym, że jest strojem całościowym. Dokładnie zakrywającym całe ciało kobiety. W miejscu oczu jest gęsta siateczka, która co prawda umożliwia patrzenie kobiecie na otaczający ją świat, ale przez fakturę materiału¹³. Z tego powodu burka stała się symbolem zniewolenia muzułmańskich kobiet i jest utożsamiana z reżimem koranicznym.

3.2. Czador

Czador, znany również jako *czarczaq*¹⁴, jest tradycyjnym wierzchnim strojem irańskich kobiet. Czador luźno okrywa sylwetkę kobiety, ale nie zakrywa twarzy. Wykonany z materiału skrojonego w półkole, bez otworów na ręce oraz zapięć. Tego rodzaju płaszcz noszony jest otwarciem do przodu i przytrzymywany na ciele za pomocą rąk lub zębów. Istnieje również możliwość owinięcia końcówek czadoru wokół talii. W przeszłości czadory były wytwarzane w różnych kolorach. Obecnie obowiązującym kolorem jest czarny, aczkolwiek następują powolne zmiany w kolorystyce. Natomiast pod czadorem można nosić dowolne ubranie¹⁵.

Nieco zmodyfikowaną formą czadoru jest *chimar*. Podobnie jak *czarczaq*, luźno okrywa głowę i górną część ciała kobiety, ale kończy się nad talią. Uzupełnienie stroju stanowi dopasowana kolorystycznie długa spódnica. Takiego stroju najczęściej używają kobiety do modlitwy oraz podczas rytualnej pielgrzymki do Mekki.

3.3. Abaja i dżilbab

Abaja nazywana również *aba* jest szerokim, luźnym płaszczem, charakteryzującym się brakiem rękawów. Abaje zazwyczaj noszą mężczyźni, ale ze względu na luźny krój weszły również w skład garderoby kobiet, szczególnie w krajach ortodoksji religijnej, np. w Arabii Saudyjskiej. Nadmienić należy, że właśnie tam, w rejonie Hasy, wyrabiane są najsłynniejsze abaje¹⁶.

¹³ Por. M. i U. Tworuschka, *Religie świata – islam*, Warszawa 2009, s. 90.

¹⁴ Por. W. Kopaliński, *Słownik mitów...*, dz. cyt., t. I, s. 193.

¹⁵ Por. A. Nalborczyk, *Czy istnieje strój...*, dz. cyt., s. 66.

¹⁶ Por. K. Skarżyńska-Bocheńska, *Abaja*, [w:] J. Bielawski (red.), *Mały słownik kultury świata arabskiego*, Warszawa 1971, s. 9.

Natomiast *džilbab* jest określeniem damskiej, zewnętrznej szaty, wykonanej z tak dużej dużej płachty materiału, aby zakryła całą osobę. Do nakładania takiej szaty zachęca Koran: „O Proroku powiedz swoim żonom i swoim córkom, i kobietom wierzących, aby się szczerlnie zakrywały swoimi okryciami” (S. 33,59). W Arabii Saudyjskiej często nawet dłonie są ukryte pod rękawiczkami.

3.4. Burkini

Coraz więcej religijnych muzułmanek pragnie korzystać z uroków lata. Przebywanie na plaży lub przy basenie w upalny dzień jest – dla przestrzegających nakazów Allaha kobiet – możliwe tylko w odpowiednim stroju. Umożliwia to *burkini*, a więc muzułmański kostium kąpielowy dla kobiet, który w 2007 roku opracowała Libanka, mieszkająca w Australii Aheda Zanetti.

Burkini nazwę swoją zawdzięcza połączeniu słów *burka* i *bikini*. Zostało wymyślone jako kostium sportowy dla tych kobiet, którym poglądy religijne oraz moralne zabraniają odkrywania zbyt wielu części ciała. Ubiór ten składa się z długich spodni, zbliżonych do legginsów, aczkolwiek nie tak mocno opinających nogi, oraz tuniki sięgającej do połowy uda, z długim rękawem i kapturem. Trzeba wyraźnie zaznaczyć, że burkini nie zasłania twarzy oraz nie przylega ściśle do ciała, w związku z czym opór wody jest większy niż w tradycyjnym kostiumie kąpielowym. Niemniej jednak na wielu światowych plażach coraz częściej można spotkać ratowniczkę ubraną w burkini oraz religijne kobiety korzystające z wynalazku Ahedy Zanetti. Należy podkreślić, że autorka burkini założyła firmę odzieżową o nazwie Ahiida, która jest właścicielem nazwy burkini. Jest to o tyle istotne, że kostium ten cieszy się coraz większą popularnością w krajach muzułmańskich, a także wśród diaspory żyjącej na różnych kontynentach.

Kostiumy muszą być wykonane z dobrych gatunkowo tkanin, najlepiej szybkoschnących, syntetycznych materiałów, a zarazem dobrze przepuszczających słońce. Te czynniki wpływają nie tylko na jakość wytwarzanego towaru, ale także na jego cenę, bowiem burkini nie należą do rzeczy tanich. Cena ubioru dla dorosłej kobiety zaczyna się od 100 euro¹⁷.

Do tego rodzaju stroju wypoczynkowego przekonali się nawet muzułmańscy konserwatyści, którzy nadmorskie kurorty oraz plaże uważali za wymysł szatana i źródło zła wraz z rozwiązłością moralną. Turecki socjolog Murat Cemrek z Uniwersytetu w Ankarze

¹⁷ Informacje uzyskane ze strony internetowej firmy Ahiida, www.ahiida.com/ [dostęp: 23.07.2010].

uważa, że burkini pozwala korzystać z lata przy jednoczesnym zachowaniu wymagań islamu¹⁸.

3.5. Moda muzułmanek dziś

Negatywna wypowiedź prezydenta Francji Nicolasa Sarkozy'ego¹⁹ na temat muzułmańskich strojów kobiecych, który powiedział: „Burka to nie symbol religijny, a znak podporządkowania i ponizenia. Nie jest mile widziana na terytorium Republiki Francuskiej”²⁰ – spowodowała reakcję kreatorów mody. John Galliano²¹ i Carolina Herrera oraz wielu innych uznanych projektantów zorganizowało w 2009 roku w Paryżu pokaz mody, w wersji *haute couture*²² zgodnej z zasadami islamu. Należy dodać, że ów pokaz odbył się w hotelu George V, który należy do saudyjskiego księcia Alwalida bin Talala.

Pomysłodawczynią wydarzenia była Libanka Daria Tarhini, szefowa ekskluzywnej sieci hotelowej Saks Fifth Avenue w Arabii Saudyjskiej. Celem gali mody było zaproponowanie muzułmańskim kobietom nowoczesnych abai. Szczególnie Saudyjki są zobowiązane przez prawo szariatu do okrywania ciała luźnymi płaszczami. Często pod abają kobiety noszą markową odzież uznanych kreatorów mody, którą ze względów obyczajowych należy zakryć. Dlatego powstał pomysł zaprojektowania abai przez artystów pracujących dla takich domów mody jak Christian Dior, Nina Ricci, Azzaro oraz Alberta Feretti. Pragnieniem twórców jest zatem, aby muzułmanki przestrzegające zasad hidżabu nosiły swój strój dla przyjemności, a nie z obowiązku. Podczas pokazu zaprezentowano abaje różnego rodzaju: patchworkowe, aksamitne, koronkowe oraz bogato zdobione perłami i kryształkami Swarowskiego²³.

Ponadto menadżerowie uznanych domów handlowych, np. Harrods dostrzegają zapotrzebowanie na markowe ubrania, zgodne z tradycją islamu. Nie bez znaczenia jest również fakt, że rynek bliskowschodni jest duży, a ponadto bogaty, co pozostaje nie bez znacze-

¹⁸ Por. M. Kazimierczyk, *Muzułmańskie stroje kąpielowe*, www.wyborcza.pl/1,86669,3539807.html [dostęp: 23.07.2010].

¹⁹ Był prezydentem w latach 2007-2012.

²⁰ Por. A. Anagnostopulu, *Burkini zakazane. Muzułmanki protestują*, www.iwomian.pl/na-serio/inews/burkini;zakazane;muzulmanki;protestuja,254,0,529406.html [dostęp: 20.07.2010].

²¹ John Galliano (ur. 1960), projektant domu mody Christian Dior.

²² *Haute couture* (krawiectwo wielkiej klasy) charakteryzuje się ubraniami sztytymi na zamówienie, w pojedynczych egzemplarzach.

²³ *Abaje* będą dostępne w wersji „ready-to-wear” w sklepach sieci Saks Fifth Avenue w Rijadzie, Dżuddzie, Bahrajnie i Dubaju. Cena od 1500 do 2000 Euro. Por. I. Bogus, *Najstymniejsi projektanci ubiorą muzułmanki*, „Dziennik”, nr 150, 2009, s. 24.

nia w czasie kryzysu ekonomicznego²⁴.

Podkreślone zostało, że najważniejszą i najbardziej oczekiwaną cechą muzułmanki jest skromność, przejawiająca się głównie w ubiorze. Kobieta ma być piękna oraz atrakcyjna tylko dla swojego męża. Na widok publiczny może wystawić dłonie i stopy, natomiast włosy musi ukryć pod chustką osłaniającą głowę. Wierzchnie ubranie kobiety nie może uwypuklać kształtów jej ciała, dlatego muzułmanki najczęściej noszą luźne sukienki lub długie płaszcze. Często jedynym wyróżnikiem wśród jednakowo ubranych kobiet są dodatki. Szczególnie w krajach, w których dominuje rygorystyczne przestrzeganie zasad hidżabu, współczesne kobiety pragną posiadać indywidualne elementy garderoby, najczęściej są to buty oraz torebki. Islam nie precyzuje zasad, jakie mają spełniać buty, dlatego kobiety starają się, aby ten element stroju był niebanalny oraz wyjątkowy, często w kontrastującym kolorze do pozostałego stroju, a także unikalnym fasonie²⁵. Także torebka – typowy atrybut każdej kobiety, niezależnie od wyznawanej religii – coraz częściej staje się wyróżnikiem wiernej Allaha. Zamożne muzułmanki wybierają egzemplarze z kolekcji Prady i Gucciego, ale także polskiej projektantki Bożeny Batyckiej²⁶.

Należy również zaznaczyć, że powyższe zasady ubierania obowiązują w zwykłym, codziennym życiu społecznym. W relacjach intymnych między żoną i mężem przestają one obowiązywać. Kobieta może, a nawet ma obowiązek, dbać o swój wygląd w taki sposób, aby czuć się i być atrakcyjna dla swojego męża. Prawdopodobnie z tego powodu kraje Bliskiego Wschodu są głównymi importerami ekskluzywnej bielizny damskiej z Europy²⁷.

Podsumowując, należy stwierdzić, że wbrew powszechnej w Europie koncepcji, zasady hidżabu stosowane z umiarem, są pozytywnie postrzegane przez kobiety je stosujące. Nie ulega wątpliwości, że hidżab stanowi ochronę przez napastliwością na tle seksualnym. Ponadto trze-

²⁴ Por. D. Walewska, *Rewolucja w świecie mody. Abaja z Harrodsa*, „Rzeczpospolita” [on-line], www.rp.pl/artykul/508187_Rewolucja_w_swiecie_mody_abaja_z_Harrodsa.html [dostęp: 13.07.2010].

²⁵ Por. M. Dziekan, *Dzieje kultury...*, dz. cyt., s. 435.

²⁶ Por. D. Walewska, *Rewolucja w świecie mody. Abaja z Harrodsa*, „Rzeczpospolita” [on-line], www.rp.pl/artykul/508187_Rewolucja_w_swiecie_mody_abaja_z_Harrodsa.html [dostęp: 13.07.2010].

²⁷ Zjednoczone Emiraty Arabskie i Arabia Saudyjska odbierają 77% eksportu bielizny z Europy do Zatoki Perskiej. Na 3. miejscu znajduje się Kuwejt z 16%. Takie dane przedstawił European Fashion and Textile Export Council (EFTEC). Por. *Polska firma na targach w Dubaju*, www.bielizna.home.pl/index.php?mpa=500&id=70 [dostęp: 21.07.2010].

ba pamiętać, że muzułmanki wychowywane są w przekonaniu o właściwości oraz stosowności takiego stroju. Zaś zachowanie skromności wraz z powściągliwością jest właściwe kobiecie, która dba o honor swój i rodziny. Dlatego trudno wymagać od nich zmiany swoich przekonań i żądać przewartościowania światopoglądu. Owszem, w historii przemysłu odzieżowego zdarzały się rewolucje, jak np. za sprawą Coco Chanel²⁸, pozostaje tylko pytanie, czy same zainteresowane, a więc muzułmanki chcą, aby osoby wychowane w innej kulturze, decydowały o tym, co dla nich jest lepsze. Dla muzułmanki ukrywanie się za długą i powłóczywą szatą nie jest karą ani zniewoleniem. Wśród muzułmańskich kobiet popularne jest powiedzenie, które oddaje istotę zalecanego stroju:

„Jestem szanowaną kobietą. Nie jestem do oglądania, dotykania czy rozmawiania dla każdego mężczyzny. Jestem chroniona jak drogocenna perła, która dotykana przez wszystkich staje się czarna i brudna”²⁹.

Zwyczajowe okrycie nie podkreśla atrakcyjności kobiety i staje się zarazem ochroną przed ewentualnym gwałtem, który w krajach muzułmańskich jest rzadkością.

4. Ubiór pobożnego muzułmanina

Wobec kobiet wymagania dotyczące ubioru są znacznie bardziej restrykcyjne. Natomiast mężczyznom zalecana jest prostota w doborze stroju oraz unikanie odzieży wykonanej z jedwabiu. W krajach muzułmańskich mężczyźni nie pokazują się publicznie z gołymi torsami i w krótkich spodenkach³⁰.

4.1. Odzież

Do tradycyjnych elementów odzieży świata islamu można zaliczyć: męską galabiję, abaję oraz szarawary.

Galabijja jest tradycyjną szatą mężczyzn arabskich. Charakteryzuje się szerokim oraz luźnym fasonem, przez co podobna jest do długiej koszuli nocnej³¹. Najczęściej galabijja jest uszyta z białego i prze-

²⁸ Gabrielle Bonheur Chanel (1883-1971) – francuska projektantka mody.

²⁹ Por. *Ideaty i modele zachowań dla kobiet w Koranie, Hadisach i Sirah*, www.planetaislam.com [dostęp: 4.02.2004].

³⁰ Por. M. Zyzik, *Matżeństwo w prawie muzułmańskim*, Warszawa 2003, s. 137-138.

³¹ Galabiję z upodobaniem nosił Juliusz Słowacki, używając ją – jako szlafroka. Por. M. Dziekan, *Polacy a świat arabski*, Gdańsk 1997, s. 83.

wiewnego materiału, aby odbijała światło słoneczne. Jednak są również szaty bogato zdobione, a także haftowane oraz wyszywane cekinami. Krój męskiej galabiji różni się w zależności od regionu. W Egipcie szaty mają rozszerzane rękawy i są wycięte pod szyją, natomiast w fasonie irackim jest stójka oraz proste rękawy³².

Rodzajem wierzchniego okrycia, noszonym przez muzułmańskich mężczyzn jest abaja, nazywana również aba. Płaszcz ten, podobnie jak galabija, posiada luźny i szeroki krój, a elementem charakterystycznym jest brak rękawów. Abaję najczęściej wyrabia się z wełny wielbłądziej albo koziej, w różnych odcieniach brązu, a także w kolorach czarnym i białym lub w pasy czarno-białe oraz biało-brązowe. Okrycie posiada elementy ozdobne, wykonane złotym lub srebrnym haftem, które zazwyczaj umieszczane są dookoła szyi. Natomiast dla ukrycia szwów maskuje się je sznureczkiem w kolorze pasującym do całości. Abaja najpopularniejsza była wśród Beduinów, zaś w miastach noszona głównie przez starszyzną³³.

Mężczyzna winien nosić spodnie. Podobny zwyczaj obowiązuje w tradycji islamu. Wspomniane wcześniej długie, szerokie i bufiaste spodnie zwane szarawarami³⁴ noszone są na Wschodzie. Stanowią element tradycyjnego stroju społeczności Orientu, zarówno kobiet, jak i mężczyzn. Zazwyczaj szyte są z jaskrawych materiałów³⁵.

Szczególnym rodzajem męskiego, muzułmańskiego ubioru jest szata *ihram*³⁶. Ihram jest białym, najczęściej bawełnianym i obowiązkowym ubiorem uczestnika pielgrzymki do Mekki. Składa się on z dwóch części: wierzchniej zwanej *riza* i spodniej o nazwie *izar*. Cechą charakterystyczną stroju jest brak szwów oraz zapieć. Podczas pielgrzymki do Mekki mężczyznom nie wolno, pod rygorem unieważnienia całego rytuału pielgrzymkowego, nosić ubrań szytych³⁷.

Mężczyzna w określony sposób ubiera obie części ihramu. Izarem obwiązuje się biodra i mocuje za pomocą materiałowego, szerokiego pasa, natomiast rizę przewiesza się przez ramię, okrywając górną część ciała. *Hadżdżi*, czyli mężczyzna, który odbył pielgrzymkę do

³² Por. M. Dziekan, *Dzieje kultury arabskiej*, Warszawa 2008, s. 434.

³³ Por. Hasło *Abaja*, www.pl.wiktionary.org/wiki/abaja [dostęp: 20.10.2012].

³⁴ Szarawary – nazwa pochodzi od perskiego *szalwar*, czyli spodnie.

³⁵ Znane były również w Polsce w XVI-XVIII w., nazywane hajdawerami.

³⁶ Podstawowe znaczenie słowa *ihram* to stan uświęcenia, rytualna czystość, w którą wchodzi pielgrzym odbywający rytualną pielgrzymkę do Mekki.

³⁷ Por. Muzułmański Związek Religijny w RP, *Zachowania zabronione podczas stanu ihramowego*, www.mzr.pl/pl/pielgrzymka.php?id_piel=2 [dostęp: 25.05.2009].

Mekki, powinien zostać pochowany w stroju ihram³⁸. Jednakowe białe szaty dla wszystkich mężczyzn pielgrzymujących do Mekki symbolizują równość muzułmanów w oczach Allaha. U Boga nie ma podziału na pochodzenie, majętność oraz wykształcenie.

Jednak moda typowa dla świata tradycji łacińskiej coraz bardziej kształtuje styl ubierania się w krajach arabsko-muzułmańskich. Efektem takiego przenikania kultur jest noszenie przez mężczyzn elementów garderoby muzułmańskiej uzupełnionej akcentami europejskimi; na przykład do galabijja marynarka albo garnitur oraz arabskie nakrycie głowy *kefija* lub turban³⁹.

Ortodoksyjny islam przestrzega mężczyzn przed noszeniem ubrań niemuzułmanów, a zatem przede wszystkim garniturów oraz spodni jeansowych. Jednak społeczeństwo postępowe nie respektuje tych poleceń, w związku z czym coraz więcej młodych mężczyzn nosi spodnie jeansowe. Popularne na bliskim Wschodzie są jeansy Al-Quds, zawdzięczające nazwę arabskiej wymowie Jerozolimy, które szyje na specjalne zamówienie włoska firma odzieżowa z Udine. Charakterystycznym dla tych spodni jest luźny krój, umożliwiający wygodne odprawianie modlitwy⁴⁰.

4.2. Nakrycia głowy

Kefija jest tradycyjnym arabskim nakryciem głowy. Arabska nazwa *kufijja* wywodzi się od miasta Kufa, zaś w Polsce przyjęła potoczną nazwę „arafatka”⁴¹. *Kefija* jest kwadratowym kawałkiem zazwyczaj bawełnianego materiału. Palestyńskie *kefije* najczęściej wykonane są z mieszaniny bawełny i wełny; taka struktura przędzy posiada właściwości zatrzymywania ciepła oraz szybko schnie po zamoczeniu. Chustę najczęściej składa się na pół, aby powstał trójkąt, i w dowolny sposób owija się ją dookoła głowy. Do przytrzymywania nakrycia głowy w jednym miejscu używa się pętli ze sznurka wykonanego z koziej sierści, nazywanego *ikal*. *Kefije* najczęściej są białe z czarnym lub czerwonym wzorem. Poszczególne wzory i kolory powiązane są z poszczególnymi państwami arabskimi. Biała *kefija* jest najbardziej popularna w państwach Zatoki Perskiej⁴² i wyparła wzory z Kuwejtu oraz Bahraj-

³⁸ Por. ARABIA.pl, *Okrążanie środka świata*, www.arabia.pl/content/view/full/264010/51/ [dostęp: 25.05.2009].

³⁹ Por. M. Dziekan, *Dzieje kultury...*, dz. cyt., s. 435.

⁴⁰ Por. M. i U., Tworuszka, *Religie świata...*, dz. cyt., s. 89.

⁴¹ Inne nazwy *kefiji* zależą od regionu: w Arabii Saudyjskiej i Bahrajnie nazywana jest *ghutra* oraz *szmagh* i *hatta*. W języku ang. *arabic scarf* (szalik, chustka arabska).

⁴² Zjednoczone Emiraty Arabskie, Arabia Saudyjska, Katar, Irak, Iran.

nu. Biało-czarna rozpowszechniona została w krajach Lewantu⁴³, biało-czerwona związana jest z Jordanią⁴⁴. Kefija jest również palestyńskim symbolem narodowym, ponadto można z niej uformować turban.

Turban jest męskim nakryciem głowy, najbardziej utożsamianym z islamem, aczkolwiek obecnie nie jest zbyt popularny wśród mężczyzn. Zgodnie z tradycją muzułmańską głoszącą, że Mahomet nosił turban, z tym elementem męskiego stroju związane były obyczaje. Turban zakładano stojąc, koniecznie prawą ręką, przy jednoczesnym wypowiedaniu przepisanych prawem modlitw. Poza tym, ważny był kolor nakrycia głowy, związany z regionem oraz pozycją w społeczeństwie. Najpopularniejsze były turbany białe, czarne zarezerwowane były dla przywódców religijnych, a zielone dla potomków Mahometa. Islam zalecał noszenie turbanu podczas modlitwy w meczecie, a także podczas audiencji u władców⁴⁵. Obecnie używany jest głównie w Indiach, a także w krajach Półwyspu Arabskiego i w Iranie. Turban zwijany jest ręcznie z długiej, czterometrowej tkaniny bawełnianej.

Fez również jest męskim nakryciem głowy, utożsamiany jest z krajami muzułmańskimi. W swoim kształcie przypomina ścięty stożek, najczęściej wykonany z bordowego filcu i ozdobiony czarnym frędzlem. Jego nazwa pochodzi od marokańskiego miasta Fez, w którym czapki te produkowano od XVIII wieku. Fez używany jest przez muzułmanów w krajach Bliskiego Wschodu, a także w Turcji. Z tego powodu nazywany bywa „turecką czapczką”⁴⁶.

5. Moda młodzieżowa

Zmianom podlega również moda młodzieżowa, która kształtowana jest przez zachodnie trendy oraz wpływy ogólnowiatowych kanałów telewizyjnych. Coraz popularniejszym staje się styl mieszany, a więc połączenie tradycji z nowoczesnością. Ten sposób ubierania preferuje najmłodsze pokolenie muzułmanów. Dziewczyny coraz częściej noszą spodnie jeansowe, ale w zestawieniu z długą, sięgającą kolan tuniką oraz kolorową chustką na głowie, zakrywającą włosy. Modne są również wśród młodzieży żeńskiej długie spódnice.

Natomiast młodzi muzułmanie także coraz częściej dokonują kompilacji stylu tradycyjnego z nowoczesnym. Mężczyźni chętnie ubierają spodnie jeansowe oraz koszule lub tzw. T-shirt z krótkim ręk-

⁴³ Syria, Liban, Autonomia Palestyńska.

⁴⁴ Por. M. Dziekan, *Dzieje kultury...*, dz. cyt., s. 434-435.

⁴⁵ Tenże, s. 435.

⁴⁶ Por. *Fez* (nakrycie głowy), www.pl.wikipedia.org/wiki/Fez_ [dostęp: 25.05.2009].

kawem, aczkolwiek wśród osób mocno związanych z tradycją krótki rękaw jest uważany za niestosowny. Ponadto żaden muzułmanin nie założy krótkich spodni, ponieważ nie są one zupełnie akceptowane. Z kolei coraz bardziej popularne stają się dodatki, a więc okulary przeciwsłoneczne oraz zegarki⁴⁷.

6. Reforma tradycyjnego stroju muzułmańskiego

Tradycyjny strój muzułmański próbowano wielokrotnie zreformować. W 1936 roku szach irański Mohammad Reza Pahlawi⁴⁸ wprowadził zakaz noszenia *czadoru*. Kobiety nie przyjęły tej innowacji z zadowoleniem, a wiele na znak protestu przestało wychodzić z domu⁴⁹. Natomiast uczeni szyicy na nowość zareagowali następująco: „Poczuliśmy się tak, jakby członkom wysoko postawionej rady w renomowanej firmie w Niemczech wydano nakaz, aby na następne posiedzenie rady wszyscy przyszli tylko w białej bieliźnie”⁵⁰. Zaś kobiety poprzez noszenie *czadoru* manifestowały swoją niechęć do rządu. Dlatego zakaz po pięciu latach zniesiono.

Reformę ubioru muzułmanów próbowali przeprowadzić również Gamal Abdel Naser⁵¹ oraz Kemal Atatürk⁵², ale także ich zamysły zeuropeizowania mody spotkały się z krytyką społeczeństwa. Kemal Atatürk zakazał Turkom noszenia tradycyjnych nakryć głowy: w przypadku mężczyzn były to fezy, zaś kobiety nie mogły nosić chustek. Fez łączył się przez Kemala Atatürka z muzułmańską tożsamością Turków, a ta stała w sprzeczności z cywilizacją zachodnią, do której dążył „Ojciec Turków”. Turcja miała zostać państwem nowoczesnym, dlatego

⁴⁷ Por. A. Kubicka, *Moda młodzieżowa w krajach arabskich – hidżab i dżinsy*, www.arabia.pl/orient/Resources/Hidzabi/mod_moda.pdf [dostęp: 20.07.2010].

⁴⁸ Mohammad Reza Pahlawi (1919-1980) ostatni szachinshach Iranu. Propagator idei zachodnich, inicjował wiele reform społecznych i gospodarczych. Odsunięty od władzy w 1979 roku w wyniku irańskiej rewolucji islamskiej.

⁴⁹ Por. M. Składankowa, *Irunki*, [w:] D. Chmielowska, B. Grabowska (red.), *Być kobietą w Orientcie*, Warszawa 2008, s. 39.

⁵⁰ M. i U., Tworuschka, *Religie świata...*, dz. cyt., s. 90.

⁵¹ Gamal Abdel Naser (1918-1970) polityk, prezydent Egiptu, uważany za jednego z najwybitniejszych przywódców arabskich w historii.

⁵² Kemal Atatürk (1881-1938) polityk i wojskowy. Pierwszy prezydent Turcji. Przyczynił się do obalenia sułtanatu, kończąc tym samym epokę Imperium Osmańskiego. Prowadził autorytarne rządy, modernizował i europeizował Turcję. Wprowadził kalendarz gregoriański, alfabet łaciński, oczyścił język turecki z naleciałości arabskich, wprowadził nazwiska, kodeks karny, edukację kobiet i zachodni styl ubioru.

również obywatele powinni upodobnić się do Europejczyków. Kemal Atatürk powiedział: „Cywilizowane ubranie jest godne i odpowiednie dla naszego narodu”⁵³. W 1925 roku wprowadzono nawet „ustawę o kapeluszach”, zaś noszenie fezu było przestępstwem kryminalnym⁵⁴.

7. Kontrowersje związane z ubiorem muzułmańskim

Niewątpliwie najwięcej kontrowersji związanych z modą wzbudzają damskie stroje, które europejskim feministkom wydają się być upokarzające i godzące w godność oraz wolność kobiety. Dlatego coraz częściej kreatorzy mody starają się pogodzić styl życia w XXI wieku z surowymi wymogami religijno-moralnymi islamu. Jednak wraz ze wzrostem popularności islamu, szczególnie w Europie pojawiają się kontrowersje związane z rytualnym strojem. Kraje europejskie dotknięte zamachami terrorystycznymi wprowadzają zaostrzone środki ostrożności wszędzie tam, gdzie mogłyby wystąpić ewentualne ponowne zamachy. Dlatego coraz częściej podnoszone są głosy dotyczące wprowadzenia zakazu noszenia rytualnego hidżabu w miejscach publicznych. Z kolei, takie propozycje są często oprotestowane przez wyznawców Allaha, jako wyraz swoistego zamachu na religijną tożsamość.

Francja jako pierwszy kraj w Europie dość intensywnie rozpoczęła walkę z tradycyjnym strojem muzułmanek. Świadczy o tym wspomniana wcześniej wypowiedź prezydenta Nicolasa Sarkozy. Interesujące jest to, że prezydent Francji z wielkim przekonaniem walczył o godność muzułmanek, a nie dostrzegął, że pornografia i prostytucja również poniża kobiety i, jak się wydaje, w jeszcze gorszy sposób, bo w imię zaspokajania żądz oraz czerpania niemałych korzyści finansowych.

Podobnie jest z burkini. Z jednej strony zyskuje ono wielką popularność wśród muzułmanek i innych kobiet, ponieważ umożliwia zażywanie kąpiele w kurortach nadmorskich oraz basenach. Z drugiej zaś strony pojawiają się przeciwnicy. We francuskiej miejscowości Emerainville odmówiono wstępu na basen kobiecie ubranej w burkini ze względu na niehigieniczność stroju. Przedstawiciele pływalni uznali, że niehigieniczność ta, a więc zakrycie całej sylwetki, mogłaby być niebezpieczna dla innych korzystających z basenu osób. Zarządcy obiektu sportowego swoją decyzję argumentowali zakazem kąpiele w ubraniach, a także przerażeniem, jakie może powodować u dzieci widok zamaskowanych kobiet. Warto

⁵³ B. Lewis, *Muzułmański Bliski Wschód*, Gdańsk 2003, s. 12-13.

⁵⁴ Por. Iza, *Proces tworzenia narodu - działania Atatürka*, www.turcjawsandalach.pl/content/proces-tworzenia-narodu-dzia%C5%82ania-atat%C3%BCrka [dostęp: 20.07.2010].

również podkreślić, że burkini przypomina stroje kąpielowe wyczynowych pływaków, którzy w tzw. „skórze rekina” pobijają rekordy świata, nie spotykając się bynajmniej z zarzutami braku higieny. O ile można zrozumieć obawy przed całkowitym nikabem wśród pasażerów samolotów, o tyle trudno pojąć strach zarządców basenów przed burkini⁵⁵.

Wiele krajów europejskich, za przykładem Francji, chce rozwiązać kwestię tradycyjnych chust wśród muzułmank, żyjących w Europie. Podczas gdy we Francji toczy się ożywiona dyskusja w sprawie zakazu noszenia chust, londyńska policja wprowadziła cztery modele nakryć głowy dla służących w niej muzułmank. Podobnie postąpiła szwedzka IKEA, wprowadzając specjalne nakrycia głowy dla pracownic wierzących w Allaha⁵⁶.

Wydaje się zatem, że lepszym rozwiązaniem problemu ubioru jest kompromis. Zadowolenie obu stron sporu jest wyrazem dialogu oraz dojrzałości i roztropności w relacjach społecznych. Natomiast ustalanie praw na siłę zwiastuje nawarstwianie się problemów.

Podsumowanie

Należy jeszcze zastanowić się nad innym aspektem muzułmańskiego stylu ubierania się. Czy zalecany ubiór jest powiązany z religią? Czy można uznać tradycyjny strój muzułmański za strój religijny? Odpowiedź jest nieco skomplikowana, ponieważ problem pozostaje złożony. Idea hidżabu nie jest symbolem religijnym, jak krzyż na szyi lub Gwiazda Dawida, ale jednocześnie jest jednoznacznie identyfikowany z islamem. Dlatego wydaje się, że bardziej odpowiednim określeniem byłoby uznanie tradycyjnego ubioru, strojem moralnym, zgodnym z panującymi zwyczajami oraz systemem wartości. Tym bardziej, że islam jest nie tylko religią, ale kodeksem postępowania ludzkiego, którego istotą jest nieustanne poddawanie się woli Bożej.

Wydaje się, że najlepszym podsumowaniem analizy znaczenia ubioru w kulturze islamu będzie następująca ilustracja. Podczas upalnych dni w lipcu 2010 roku, gdy temperatura powietrza w cieniu wynosiła 30-35°C, na ulicach Warszawy niemal wszystkie kobiety przybrały styl „stosownego minimalizmu w jasnych kolorach”. Zdziwienie, a może współczucie wywołała na wielu twarzach Saudyjka idąca z mężem ul. Świętokrzyską, ubrana w czarną dżilbabę, dokładnie zasłaniającą jej twarz i ręce. Właśnie w takiej chwili można doskonale zrozumieć przywiązanie do tradycji, religii oraz prawa moralnego.

⁵⁵ Por. K. Pędziwiatr, *Precz z burkini! Niech żyje topless i bikini*, www.arabia.pl/content/view/full/292450/159/ [dostęp: 22.07.2010].

⁵⁶ Por. M., U., Tworuschka, *Religie świata....*, dz. cyt., s. 91.

~ • ~

Aldona Maria Piwko
Znaczenie mody w religii i kulturze islamu

Streszczenie

Ubiór jest pierwszym elementem informującym o przynależności do danej grupy społecznej lub kulturowej. Islam, jak chyba żadna inna tradycja religijna, wprowadził restrykcyjne zasady dotyczące sposobu ubierania się wyznawców, obowiązujące kobiety oraz mężczyzn. Poglądy te stanowią rozwinięcie arabskiego pojęcia *haja*, oznaczającego skromność, wstyd. Niniejszy artykuł ma na celu ukazanie specyfiki ubioru w tradycji islamu. Szczególnie posiada wyraźne rozróżnienie świata żeńskiego od męskiego oraz świata wierzących od niewierzących.

Ponadto, wiele zwyczajów obowiązujących w modzie arabskiej ma swoje korzenie w nakazach Boga i zostało zapisanych w Koranie. Dlatego wierzący muzułmanie uważają za konieczne pielęgnowanie wielowiekowej tradycji dotyczącej ubioru. Zarazem przywiązanie do tradycji nie oznacza braku rozwoju w tej dziedzinie. W artykule wskazane zostały możliwości dostosowania mody do XXI wieku, przy jednoczesnym zachowaniu nakazów religijnych i kulturowych.

Słowa kluczowe: islam, ubiór w tradycji islamu, ubiór a przynależność religijna, moda a religia.

Aldona Maria Piwko
The Significance of Fashion in Islamic Religion and Culture

Abstract

The clothing is the first element informing on membership in a given social or cultural group. Islam, as probably no other religion, introduced restricted rules and principles concerning the way the confessors dress, binding women and men. These rules somehow develop the Arabic notion of *haja* meaning modesty and shame. The present article aims to indicate the peculiarity of the dressing code in the Islamic tradition. The clear distinction between the women's world and the men's world, between the believers' world and the non-believers' world – is of very exceptional meaning.

Moreover, a lot of customs concerning the Arabic fashion originate from God's orders and were written in the Qur'an. That is why the believing Muslims take it as necessary to cherish the multi-centuries'

tradition concerning the way they dress. Simultaneously, their attachment to the tradition does not mean at all they lack development in that matter. The present article indicates the possibilities to adjust fashion to the 21st century – with all the religious and cultural dictates being fully obeyed.

Key words: Islam, dress code in Islam, dress and religious affiliation, fashion and religion.